

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

**Tractatus exegetici in universam Aristotelis philosophiam
dictati - Cod. Ettenheim-Münster 203**

Castner, Albert

[S.l.], 1676

Articvlvs V

[urn:nbn:de:bsz:31-118093](#)

Vocari leia, p. n. ubiq. pars e landu. gibalito, regis milita
dan, et in huius fenda opinatiorum, qui abhinc virtus in
liberalis dicitur, cum tales res dubia & valde pauciori
leia' occurantur. artus r. an loco' sit necepsant, ad alios redditus.

ARTICVLVS V.

THELOGIASITNECESSIT
RIA AD ALIAS SCIENTIAS.

*Supponendum est mo. Iam dupliam necessitatem unam ad sim-
pliiciter effundendum aliqd ultime ille, qd necessarium dicitur,
non ex istius portis, sic ut intelligam qd mihi necessarius nill
est, ut ambulet qd necessarius puer, a*

Alio necessitas datus n' ad simpliciter, sed ad melius & facilius aliquid officiendum ut utramque auctoritate n' mihi simpliciter necessarius est quae aut recta, claramen neustans, ut facilius et commodius illuc perveniam, d.

Dico ideo loca naturalia eis propriae alicet necessaria ad eius sati
as et actus scientificos, p.

¶ immo' illud est simili ceter necessarium tirogo' aliud haec
n' poscit, saltem na' aliter. sed nullus aches n' est, si a' y' poscit haec
sine silogisato, est silog. n' poscit haec sine d' y' ratione saltem na'
ali, silogizandi alqui haec d' y' poscit est le'ra' na' alde. Eleia
na' alde est simili ceter necessaria, ad e'c'c'ut'as et aches sc'c'ent'
f'c'c'.

P. b. 2d. scitia' aliud n' e' jam' a d'is m'illel'ib' us' g'notens,
aliquam veritatem ex certis ob' er'identib'les p'ognit' sed ad la'-'
l'machum e' t'implic'ib'les necessaria p'otentia m'illel'ib'is
suffic'enter d'isponita ad l'era' operandu' et h'ac' p'otentia m'illel'ib'
t'ellectiva, e' ista l'era' m'ac'la' E' le'cta m'ac'la' e' t'implic'ib'les nos'
s'ana' ad sem' scitam'.

99-

Dicendo. locis artificiis datus est simpliciter necessaria ad eorum
perceptionem et actionem sentientium perfecte acquirendu i datus
debet. T. 2. p. 1. d. 7. 14. p. 1. Maior. q. 24. locis artificiis datus
suum ingenium debilitatem et simpliciter necessariam perfecte alioz
obsecundum temperamenti et aliam ob causam haentem diffine
talem minime intelligendi circa gradum altae artis solum et mina
culo non experientia aut in auctoritate virilis coniunctus supradicta
et hanc locis artificiis datus est simpliciter necessaria ut per eorum
conclusiones et subiectis perfecte agatur. p. 2. con. q. 1. h. 2. debilit
ingenii est per hanc qualitatem circa conclusiones. non sufficit simple
ris beatis locis ex perennitate et maiori et faciem reflexio
ne clare posse formide. ne enim in alia manu. in eorum
presenti. et regis iudicium dari certum. sed in possibilius
nonummodo ut vidat sub latifrons unquam posse dari auctoritate
falsum aut. vero. sed tali iudicium sive non posse hanc min
geniis debilitatem gam per lociam artificiis datus. Et

¶ conditio 2do uncialiter, dico ut habeam actum perfecte
scientificum, regoq; ut sciam n'solum bonitatem man-
tam, sed etiam foralem actus, hoc e' n'aff'ct cognoscere concreto
maiestatem obi' conclusiones, cum alio primitur sed non super
necessitate videre tenuis ita esse dispositos ut extirpata for'ad
n'pot' agui confitum. antecedente vero: sed benitatem
foralem simpliciter n'pot' videre, sine loca artificiali qd' lo-
cita foralis o' ipsum artificium locum, qd' n'pot' videre, sine
regulis locis. Ad eum actum scientificum per se distinguitur
cum e' simpliciter necessaria loca artificialis, qd' n'pot'
regulis cognoscere non bonitate foralem, sed e' qd' qd' p'actu
n'j: ex Arle et S: Thoma. qd' si log. foralis malus, loca libri
maiestatis evidenter nunquam generaliter scibiam, Pro regulis artificiis
qd' constet de veritate maestatis, et bonitate forae. Procam' qd' qd'
ad locam artificialem, sicut ad nullandi' actum spectat. ratione
reddere, de ordine et hoc ita ut

Pp. 318. or sed hæc hæc, consistit in conclusione
slogi foralitter boni, & de hæc, nro ob servatur

Post hoc nunc agerit scilicet presfeta nisi grauata est
re iude ex parte nominis sua: Si i. mth. 1.4. n. 26. Est haec
natura perfecta debet haere cognoscere & concludere se ad illas
haeres & post sine haec in cognitione temporibus locis ut
quod timere post falsitatem vel ad agiocationem auctoritatis
maioris levaret. aliquid haec cognitione haere & post ergo
scilicet silog: telum, natus per se in ipsi's metaxi's iste strugit
locis hoc am' haeri & post sine locis auctoritatis. Haec e
tempore cetera necessaria ad scilicet perfectam.

Conformis h[ab]et velometra: 16. regisit ad perfectum exentiagramum
h[ab]et ut in nullo deficat: sed ad hoc ut in nullo deficat, et
in h[ab]et, p[ro]p[ter]e[am] laudum placere principia, malet et consequitur,
et non principia foralda consequentia, id expediter et faciliter:
h[ab]et autem non poterat loca, nam ex modis principiis, ut: contraria
negantur con: in silo: existimie foralda non videt loca, et item
geomodo geometria sine loca deprehendit, h[ab]et silo: ex falso
autem: o[ste]ri linea duxit a centro sunt agiles, sed linea recta et
curva sunt duxit a centro sunt agiles, cum p[ro]p[ter]e[am] h[ab]et
loca nulla sit, eni[us] illa eximpiis riter messana ad sentio
h[ab]et perfectam. d.

Dres sufficer ut cognoscam messe de m'actu exercitii,
et n' regrit, ut m'actu reflexo id sicut sicut ad hoc ut tra-
eum actum reball'lem, de alijs alio, n' regrit, ut ad hunc id
cum halem actum p'c' falso'um e', n' esse excludatur for-
mod'ndi. 5

*S*ed contra ad hoc ut per secula suam regordat reflexi
seam, ^{mebris} alias acha, feruliles certus, nondi triticea, abula
feruliles plabili cura stem album 18a' nuperr, cog.

notum, solum in actu exercito. *¶*
Nec hiscicenter cognitio ex ista foris per hoc quod mihi nullus appa-
real de se deus in materia nostra nam clante hac cognitio potest
ei silog. solum barologisticus et omnis ulla pessima exper-
ientia hoc me opinonti non non tenet et alias difficultates et rursum
potest silog. demonstratio a barologisticis nescienti se ignoratibus,
de seculis, nungam potest componi cum abutio minante et tamen
desiderabile, ad hanc nullus apparet de sebus in materia effici,
potest in cum ea cognitio. nisi res debet sequitur regulariter
conveni tamen de falsitate. cum certus non est, tamen ita est de his
silo, qui similis foris silog. sequi potest falsus, est excludatur
formis, reflexe sive debet, non est de se datum materia efforci
hoc silog. *¶*

Dicas, hanc formidinem tolli per cognitio coniunctione obli-
clarenti eam obto, remittant.

Cubra ad hoc ista generalis, perfecta scitio non solum debet minime
enim, veritas materia sed etiam bonitas foris. Cognitio
enim tamen coniunctio oblii conclusionis cum obto permissio
non tollit, sed etiam debet cognitio tamen scitio est de
tamen, ant. potest ex eo, quod ad eam artis factum perfecte debet cognoscere
illuc causa, debet potest reddi non enim bonitas foris. hoc obto spectabilis
ad artis factum locum, sed illuc bonitas foris silogistica. locum
enim res ipsa est demonstratio non intellectu potest, et solum nonum
permissio, nequa generalis scitio. subrum pto. tamen reflexio cog-
nitio loco potest quod non potest deducere. Ceterum dicit
bona foris permissio, hanc falsum, de siue silogistica sed for-
a, qui emineat iudicat illam, alias nesciit bonam et futilam, si
veri potest silog. non est de se accedit cognitio enim tamen
est de se potest, ut ex tamen hanc non potest sequi, consequens falsum ab
deinde vero, non potest cum tali cognitio componi, tamen quod
foris obolum non sit scitio cognitio abstrahit am hinc an ita re-
flexio necessario debet, ab actu discede rendente in ob-
olum. *¶*

Dico 3. de loca artificiata ad alias scibas mperfekte aegredenda
n' e' simpliciter necessaria, p.

P. bly. corub. Innotescit acies scientifrici facile, quia haec ipsa
unit per se deos factor ex sola loca i' nati' loca artificiata,
n' e' necessaria ad singulor' actus scientifricos, p'l' antea nego.
videlicet, o' locum e' manus sua parte, sed in locum
i' latum et terra e' eius pars e' univertum e' natu' ter-
ra, hanc e' demonstratio cosmographica etiam clara ultime
dictione et artificia loca, suam portat, item haec loca de
monstratio ex explicatio' debet ex clando eo qd explicat, qd
definito' e' explicatio, et definitum e' qd explicat, p'le
sunt' e' clando definito, sicut p'ocell' i' me loca dictione
e' n' e' simpliciter necessaria ad alias scibas mperfekte
aegredendas, p.

P. bly. 2. de loca e' scibia, sed ad lucius actus o' i' singulis
i' p'ocell' p'ocessu' loca artificiata ad alias v' p'ocessu' regredens.
Adi' p'ocessu' v' debet et scientifrici actibus dari p'ocessu'
m'is'f'ricu' v' semper una p'ocessu' regredens, adi' p'ocessu'
e' debet dari saltem alijs actus scientifrici in loca g'ia' soloni
tellechi p'ocell' p'ocessu' procedere, p.

P. bly. 3. bly. adhuc ut cendatru' scibens debet haec eni
densem concepcionem materialem a'c'egendis cum a'c'edat.
Id haec concepcion e' in e' ob' p'ocessu' regredens i' de loca, se
p'ocessu' multib'is, mi' p'ocell' qui em' bene p'ocessu' loco
et p'ocessu' p'ocell' evidenter cognoscere hanc concepcionem
materialem v' p'ocell' p'ocessu' p'ocessu' p'ocessu' per loca nata
e' p'ocell'.

P. bly. 4. de loco p'ocessu' regredens. Beniam' m'is'f'ricu'
materiali' i' g'ia' latu' scibam' v' ob' p'ocell' p'ocell' a'c' p'ocessu'
v'la' Beniam' latu' n' a'c'lo, et que loca artificiata in
latu' fere haebant nobis' scibam' v'no' a'c'lo locam' multo
scibas m'is'f'ricu' sunt et m'is'f'ricu' faciunt. Et loca n' e' m'
p'ocessu' necessaria ad alias scibas mperfekte aegredenda

Dico qd loquaeris si alia rei moraliter e necessaria ad scelus in
persicis agnendis, p. conditio, illud medium e moralibus
sanum esse qd absolute qdem legendo othri non possunt, nungs
In v' valde raro s' n' riti difficultate obstat, id scelus iniqui
sele ducunt tunc loqa artificiali. E. mis. qd. qia loet in or. scelis
tabuli s' in gadam veritatis valde difficultas, et misericordia
sophomata retrahentur intellectum ab assensu huc in solipsis
uni, talium iniquitate resonans loce naturales, aut expe-
rimenteriles. E. late artificiali n' e moraliter necessaria ad
scelus totales agnendas iniquitate, riuat ea nihilominus ad
faciliusq; obstat illas agnendas qia latet e intellectus huma-
ni concipiuntur, ut nungam perit et inveniatur a plurimis
disponibilis eum loqa artificiali has in disputationes
ab intellectu removat nobis conditio ad scelus agnendus
et qd in uno intellectu e perspicacior, qd in altero, me-
gitatemq; necessaria, id est qd ten ad melius e, mino-
gam in altero, *et cetera*

Obiectum istud. Loria in tanta brevitate necessaria ad aliquam determinatam securitatem in ganhar debet tollere determinatam aliquam indispotibilem in intellectus que in iudicij gemitus dare se solo querelat ordinariam principiorum, et quibus tollere determinate conclusio securitatis deducit, sed nulla est talis determinatio in disponibili, quia non potest manifestari ab intellectu. Et loria est simpliciter necessaria ad ullam determinatam securitatem in illarum. Et determinata perturbatio intellectus, et indispotibile accipit loria per actum. Et certa gaudia coniunctione et in ipsa securitate speciem, et certa loria indispotibile manifestari possit absente ubi intellectus. Et loria non est similiiter necessaria ad hanc tollendam et

R:imo ex hac platinis fallere tegi leiam artificalem
et simpliciter necessariam habeat hac modis proprieitate,
tunc peracui: sius fulerum debili et clando, vibra cula
na it libo dicentur simpliciter necessaria, iuxta modis pro
posito, cum aegilus vnde esse gaudinata in lomozum
bit natura istius sed arbae admixtis tolli posse.

P: Do. regando ab solle mōrem qd ideo solum sit necessaria loca ubi lollat mōdispositionem intellectus induit, et in bonitas forales, cibis uentis sc̄i, sine qua cognitio nulla haec uiria perfecta cognoscere aīi bonitatem foralem spectat ad locam artificalem; siue om̄ia aliud si ergo cognitio directiva artificiosi modi cognoscendi siue latit cognitio a nūia, perio labore, v̄ queridicayl'nam magis tuncem parely.

¶ **Q**uidam 280. si lora artificiales est simpliciter necessaria ad alcas scientias perfecte agiendas, enibet necessaria ad se ipsam, sed hoc est impossibile, quia nihil potest pervenire ad se ipsam, d. v.

Rit. ma. erit necessaria ad se 174am gō ad eosdem adi
stitutis paribales re: ma. gō ad diversos actus et hactenus
tales cor: ma. ob: et rit. me. re: cor: abuturum an: nō t, m
eodem hacte lobali unum hactum paribalem ad seruad
alium hactum adinendum idem ut Iactilas & concilium
actus quidam loca artificiales additae debuisse per solam
locam artificiales aut experimentalium ne: an: suis
se actus tam perfectos ut nō pobuerint magis ratione expa
sio per actus scientifice subiectas, ob: et agunt loca
artificiales, adhuc simpliciter necessariam et ad om
actum perfecte scientifice, sed definito definitio et ratione
naturam rei explicans, et adhuc ralde in perfecta, ut
dum ipsa definitio definita, exanimis per ipsas regulas
definientur.

Deces & elm iustis aliam sibiam remuniorum, deplendrem cognitinem aegitendam, & elia si non est
Renantur: hoc enim iustis locis ja & sibis. At
mal modus iuste est, unde tristis alii, & elm sibilia
reglas prouulit.

Obis illis si loca et necessaria, juxta dicta necessitate hunc
time loca habentur nulla scibia sicut perfecti oportet sed
scibia fuerint ollentes saltem aloga et deinceps solitarii
provenient sine loca 2. mi. pl. 3. ies 8. 1. elem. certe lib. 3. se
niventre et precepta artis loca, cum loci ante multis flex
rent fieri saltem in mathematicis scientissimis predi-
cioneis perceptis nocti haec se dicit.

Regime: m. 3. hoc ydat ex dictis, gra ad yurisdam scibum
regimur n' salam cognoscere veritatem maledam, sed etiam
veritatem feralem illiusq; ydudere ydat rationem p' d'ru
lora artificiali fieri n' ydat, habentur demonstra' vias
videlicet p'les id clare ministrare id est elem. 1. 9. ut
explicat q' ydat easdem artes in vestis paulatim furentur
ab alijs perfeccio. scilicet etia' alemalogia q' nihilo concurrit
ydat antiquis, sed etiam arte p'ducitur a' te magno labore fuisse in
venita, q' am' ante Arlem, multis flourentur in mathematicis
non ollat, q' in' d'ri p'ost, eos nondum hautesse perfeccio in ma
thematicam, gra ut mathematice scibam conclusio' mante
actruimus. Trianguli 3 anguli sunt aequalis duobus rectis, sicut debet
causam huius veritatis, hanc am' causa' seruit, a' loca artifici
ciali, Q' ut sit perfeccio m'athematice, regimur loca artificia
li, si' venimus, ante arlem et fuisse locam artificialem
est ydat venum n' su'ante ante id hunc perfeccio' scibam. p'ut o'li
q' reu'! artis sunt, tam perfeccio' n' ydat ut m'erenit p' regi
da' n'logandi sc'ante ipsum in' f'ur' n' aliqui q' eadem cognovit
ab' p'le' alio sicut n' tradiderint, aut n' in'lam perfeccio' n'or
it' n' regimur. D

Dictus si bona regimur perfeccio' agnere p'nos' locam artifici
alem per salam maledam, p'nos' elm agnere per illam
loc' scibias, sed per locam maledam salam p'nos' agnere
artificialem. P'lm' alia scibias, mi' nos' i' g'ra'curus.

Regimur et p'anta: gra regulat de constructione loca
artificialem p'c'ur, et valde unitales, p'anci' difficul
ter resolventur, m'ra p'ducitur q' scibam suam et

pacientia. unde opus nō est maledic reflexionibus parlari
lus ut appareat arbitrio loco artificiali, a vero deponit
one et conclusiones diuersū sibiā suā p̄tria et ḡsā in
mera hinc opus varijs apprehensionib⁹ suātib⁹ et d̄typ⁹
nentib⁹ ad foranda m̄d̄re r̄tis māestri rudia parlaria
q̄e us loquunt s̄cēnām dubitandi circa forānā
menti et conuicēnē contingentēs cum auctō cedebat, p̄t
dne applicare debemus ueritatis p̄ceptū loco artificiali
¶ C̄t̄d̄ 4to. loco ē difficilior religi⁹ scib⁹ et nō debet pra
mitti religi⁹ scib⁹, q̄a nō suadet, ut inib⁹ nō fūt̄d̄is
fūt̄lēritas,

Res: ant. quareligatum seibarum faciliter, solum
nascit ex eo, qd iam processerit studium loia, nesciencia
processit, difficultatum fore studium religiarum seibarum,
nisi moraliter impossibile loia aut solum videlicet
difficilis, qd innae niles seibas, qd aut ratiōne difficultas
Obicit, vlo multi eradunt boni partita quia non
lospana reuult in loia Et haec nō necessaria esse sed seibas
Res: dicit. ant. sicut boni iuris in edicte et ceteris
dilectus de his nō ad seibam sed ad memorie partim,
con: ant. sicut boni ut ceteris de suo alio perinde
curere non: ant: et con: Tis. Ha perinde et legat dodo
ns a professores, recti Arnoldus Ratt notatissimus
et antiquus professor anglorū fatus i leges nuorga vlo
cūs perquisitiosius, intelligi, periret tractari, qd
cum in p̄ficiet meliorat.

Quidlibet. Ab invenia nos ut demonstrarem aliquantum si log
seram et bonam ut si log. mi barbara. Debet cognoscere
quod servet regulas loriar. Et debet id demonstrare per alium
si log. hoc modo. ut si log. constans ibus modis huius propositi
conclusus hoc est hoc modo. Et si hae dispositio misfallit
liber hoc modo concludit. sed hoc si log. est talis. Propositu.
us de actis i' perfecte scientifice adhuc adhuc regit.

107

requiriuntur reflexio in causa legata, ita ne debet permissus inveniuntur
propositus. Et in hanc: Ceterum ei nobis haec dicitur: in barbaras:

Ritulma: datus quatinus et rite modus fieri de conu-
suum artus quatinus ut remans: et conu- me: dicitur: Et ad sem' ac
hunc rite modus fieri quatinus regula refleca cognit' loca fieri
nul modus fieri conu- se: et rite modus fieri nec conu-
t non regula nova refleca figura: et rite modus fieri ne
ultime regula: tam et regula fieri refleca in et rite modus fieri
lego: ut in datus: regula in hunc modus medirigere ad se: in bar-
bara faciendum: per sola macta et regula loca fieri et rite modus fieri
et regula fieri: in loco fieri: et rite modus fieri: et rite modus fieri

Ita si cogitare mihi am' e' sola loca experientia doloris
Ita si rmo. Hypothetico. postim invenimus in logica l'or' i' ne
cognita ant' p'c' or'genes cognoscere eam cum plena' certitudo
quia reu'ab' sunt. Alleg' p'c' alij eum' h'lo' e' s'c'ear' q'ad p'le
t'nt a' r'f'f'c'c' e' elabor'ad' n'lli' in cui' serv'unt n'c'c'ap'.

R. H. P. talcum representante dicens dialectica quoniam valens
apud plurimos non unica serè occupatio cogitare varijs
phantasias et per aliquid nos quibus resam scientiam scire
vix quid impensis traducere volunt et dialectica mag
nificas et excellens ut videre e varijs locis quid s'aug.

Ad finem hanc de gradatione prioritatis subiungo definitionem logica et habe logica e' ars scientia rationis logicae quae in longiori explicacione.

DISPUTATIO II.

DE UNIVERSALI.

Disputationem hanc aliqui in metaphysica non resunt
pubantes non propter sufficienter addiscipulorum cogita in
logica tractari quia in maenia hanc ut prole sume' necessaria
nam omnes secundum in'loria tractant a' commun' hanc consue-
tidine ob' difficultat' occurrentes sub'discendum in' est.

Ante teles ad universale deo regnare ut in sua mea delecta-
re sit in uno ut sit unum, id ut sit multiplex; unde idem
in illo prae dicta deo communis pluribus quale est usus in hunc hunc
multiplex vero in multis inferioribus sive in multis in hunc usum
pedro et paulo etc. quibus late per orbem convenit, ut in
verioram et quibus per modum eadem res simul per hunc
unum multiplex et quia hoc crediles et inveniunt que
runt rari rantes rias et explicantur et probantur et rati-